

СЕКЦІЯ 6 СТАЛИЙ (ЗБАЛАНСОВАНИЙ) РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Акімова Людмила Миколаївна, Акімов Олександр Олексійович
**АНАЛІЗ СТАЛОГО ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ**

Прагнення України до інтеграції у європейське співтовариство потребує розробки заходів і механізмів сталого розвитку українського села та якнайскорішого прийняття рішень у цій сфері розвитку людського потенціалу нашої держави. Без подолання негативних тенденцій у розвитку сільських територій, на яких проживає майже третина населення України, наша країна не зможе ефективно конкурувати з іншими країнами.

Незважаючи на безперервну трансформацію виробничих галузей, Україна має найвищий серед європейських держав інтегральний показник антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище. Доводиться констатувати, що багато проблем соціально-економічної та екологічної незбалансованості починали формуватися на рівні регіону і лише пізніше набували національних масштабів. Наразі вони характеризуються значними регіональними відмінностями. Це стосується як стану соціальних процесів, особливо рівня якості життя населення, так і рівня економічного розвитку й раціонального використання природно-ресурсного потенціалу в регіонах. Вирішення зазначених проблем необхідно розпочинати з розроблення єдиної методології формування концептуальних підходів до розвитку і територіальної організації країни. Екологічна система регіону є базовою для забезпечення сталого розвитку інших систем – економічної та соціальної [1, с. 86 – 88].

Тому, саме регіональний рівень потребує створення принципово нової природоохоронної системи територіального управління й відповідного мотиваційного механізму в її функціонуванні. Однією з головних причин погіршення екологічного стану довкілля в Україні є неефективне управління природокористуванням та природоохоронною діяльністю, що призводить до ускладнення розподілу повноважень, відповідальності, координації й узгодженості дій у сфері охорони навколишнього природного середовища, дублювання окремих функцій.

Регіональна еколого-економічна політика повинна підтримуватися на національному рівні через зміцнення і вдосконалення законодавчої та нормативної бази екологічного менеджменту, розробку національних стратегій, програм і планів, інтеграцію природоохоронних вимог у напрямі розвитку секторів економіки і соціальної сфери, розширення двосторонньої і міжнародної співпраці, залучення технічної допомоги та інвестицій. Особливо актуальні ці проблеми для транскордонних регіонів України,

зважаючи на їхній туристично-рекреаційний статус та можливості для розвитку і формування зон екологічного підприємництва.

Потребу регіоналізації екологічної політики можна пояснити не тільки значною екологічною диверсифікацією території України, а й передусім особливостями соціально-економічних процесів у регіонах, які в історичному, природному, соціальному та економічному аспектах є неоднорідними. Саме під дією цих факторів відбувалося господарське освоєння територій, сформувалися різні типи виробничих систем. Кожна з них характеризується специфічними видами та масштабами впливу на навколишнє природне середовище. У результаті цього екологічна ситуація в Україні має свої територіальні відмінності як за характером і гостротою проблем, так і можливостями їх практичного вирішення. Звідси випливає об'єктивна необхідність регіональної диференціації управлінських рішень та практичних дій, спрямованих на стабілізацію і поліпшення екологічної ситуації.

Отже, регіональна еколого-економічна політика – це система цілей і дій, що реалізуються органами державної влади та місцевого самоврядування, спрямованих на збереження довкілля та формування екологічнобезпечних умов життєдіяльності населення за допомогою методів, що враховують специфіку територій [2, с. 42 – 43].

Для того, щоб сталий розвиток був реальним, необхідно перш за все знайти способи врахування вартості екологічних наслідків управлінських та господарських рішень. Слід зазначити, що в Україні заходи повинні орієнтуватися не тільки на усунення наслідків антропогенної діяльності, але і їх передбачення, що є більш економічно ефективним підходом до реалізації екологічної політики на всіх рівнях. Суть регіональної екологічної політики здебільшого розглядається в двох аспектах: політика держави щодо регіонів (державна регіональна екологічна політика) та екологічна політика, яка здійснюється регіонами. Перша реалізується центральними органами державної влади, друга – місцевими органами влади і самоврядування. У цьому зв'язку значну роль відіграє розмежування повноважень між різними гілками влади, уточнення й деталізація розподілу функцій між спеціально уповноваженими владними органами різних рівнів у сфері природокористування й охорони навколишнього природного середовища.

У сьогоденні умовах регіональна політика стає вагомим інструментом просторового регулювання соціально-економічного розвитку, особливо в тих сферах, де дія ринкових важелів обмежена (соціальна, екологічна, науково-технічна). Тільки через механізми регіональної політики, як важливого елемента загальнонаціональної стратегії, можна активізувати внутрішні потенціали регіонів для соціально-економічного зростання територій і держави в цілому. Саме регіональна політика може стати універсальним засобом ефективного використання регіональних резервів, чого важко досягти за допомогою галузевих методів управління. Тому регіональну екологічну політику можна визначити як систему цілей і

дій, спрямованих на реалізацію інтересів держави стосовно регіонів та внутрішніх регіональних інтересів за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку територій [3, с. 60]. У такому контексті вона стає невід'ємною складовою соціальної регіональної політики взагалі та національної екологічної політики зокрема, а також ефективним засобом подолання екологічної кризи в окремих регіонах і державі в цілому.

Узгодження загальнонаціональних і регіональних інтересів є основою регіональної політики в Україні. Суть державної регіональної політики, з одного боку, визначається рівнем усвідомлення владою і суспільством ролі регіональних соціально-економічних процесів, а з іншого – моделлю, за якою здійснюється державне регулювання сталого регіонального розвитку. Сучасна ситуація в нашій країні потребує перегляду ролі регіону в національному розвитку держави відповідно до принципів сталого розвитку. Це положення є одним із ключових у Декларації асамблеї європейських регіонів (Базель, 4 грудня 1996 р.), в якій підкреслювалося, що регіони є найвдалішою організаційною формою для адекватного і незалежного вирішення регіональних проблем. Державам Європи рекомендовано максимально наділяти регіони повноваженнями і передавати фінансові ресурси, необхідні для виконання завдань їх сталого розвитку [4, с. 63].

Практичне втілення теорії сталого розвитку – це багатогранне завдання, яке в умовах сучасної України має не тільки свою специфіку, але й особливу складність. Остання перебуває не тільки в економічній площині, а й морально-психологічній. Шлях до реалізації ідей сталого розвитку – це екологізація суспільних процесів. Без поступової трансформації людської свідомості, її екологізації шанси на побудову моделі сталого суспільства будуть ілюзорними. Упродовж тривалого історичного періоду такі поняття, як почуття господаря, свобода поведінки і культури господарювання, обов'язковість заощадження, пунктуальність відновлення взятого у природи у людській свідомості викоринювались вперто й наполегливо. Поки необхідність побудови суспільства на принципах сталого розвитку не стане потребою кожного громадянина, говорити про наближення до цієї мети передчасно. Навпаки, якщо рухатись уперед, то вже тепер треба вибирати траєкторію сталого розвитку, яка має враховувати національну специфіку держави, особливості її регіонів [2, с. 44].

До основних недоліків екологічних реформ в Україні належать: неузгодженість логіки, динаміки і темпів загальних соціально-економічних реформ із визначеним курсом і темпами реформи в екологічній сфері; непослідовність, повільність удосконалення інститутів державного управління у сфері охорони довкілля; суперечливість поглядів у системі державної влади стосовно нових інструментів екологічної політики; інерційність розвитку ринкових механізмів підтримки природоохоронної діяльності та інше [5].

Отже, можемо зробити висновок, що у реалізації екологічної політики важлива роль належить трансформаційним процесам. Реалізуючи ідеї сталого еколого-економічного розвитку на рівні регіону потрібно виходити з того, що цивілізовані народи покликані захищати і примножувати добро, законами і владою утверджувати в суспільстві і суспільній свідомості вищі духовні цінності людського життя. Враховуючи наявні в регіоні природні, економічні та інтелектуальні ресурси, стратегічна мета полягає у створенні ефективної еколого-економічної системи, яка забезпечить його висхідний розвиток і екологічну безпеку. У цьому контексті важливе значення мають концепція, програми і плани розвитку регіону на близьку і тривалу перспективу, в основу яких повинні закладатися ідеї та принципи сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Павлов В. І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації) : монографія / В. І. Павлов. – Луцьк : Настир'я, 2000. – 580 с.
2. Кравців В. С. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації) : монографія / В. С. Кравців; Ін-т регіон. дослід. НАН України. – Л., 2007. – 336 с.
3. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети : монографія / М. І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
4. Региональная политика России: концепции, проблемы, решения / В. Лексин, Е. Андреева, А. Ситников, А. Швецов // Программные методы регулирования территориального развития. – 1996. – № 2. – С. 62 – 69.
5. Данилишин Б. М. Наукові нариси з економіки природо-користування: монографія / Б. М. Данилишин. – К. : РВПС України НАН України, 2008. – 280 с.

Акімова Людмила Миколаївна, Акімов Олександр Олексійович **ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

Завдання реалізації стратегії сталого розвитку в сукупності вирішення соціально-економічних та екологічних проблем має загальносвітовий характер та є актуальним для всіх країн. Однак, починати потрібно з регіонального рівня, тому ефективна регіональна політика та надійні методи її реалізації відіграють вирішальну роль у складному і відповідальному завданні втілення стратегії сталого розвитку.

В умовах ринкових перетворень в Україні відчувається брак теоретико-методологічних підходів і прийомів здійснення регіональної політики задля адаптації регіональних господарських комплексів до розвитку на засадах сталості. Причина в тому, що в умовах соціально-економічної кризи, в якій перебуває Україна уже котрий поспіль рік, важко